

FYLKESMANNEN I SØR - TRØNDELAG

MILJØVERNAVDELINGEN

RAPPORT

1-1984

Registreringer av beiteskader
forårsaket av kortnebbgås på
Byneset, Trondheim kommune
våren 1984

FAGGRUPPE:

- ☐ FISK
- ☐ KART OG DATA
- ☐ NATURVERN, FRILUFTSLIV
- ☐ VANN, AVLØP, RENOVASJON
- ☒ VILT

TRONDHEIM

Dewey-nr. 598.2

**FYLKESMANNEN I SØR-TRØNDELAG
MILJØVERNAVDELINGEN**

**Registreringer av beiteskader
forårsaket av kortnebbgås
på Byneset, Trondheim kommune
våren 1984.**

**AV
ØYSTEIN LORENTSEN**

FORORD

Fra Byneset ca. 20 km sørvest for Trondheim kom det våren 1983 melding om skader på nysådd kornåker pga gåsebeiting. Dette var bakgrunnen for at det ble foretatt en kartlegging av forholdet i mai/juni og august/september 1984.

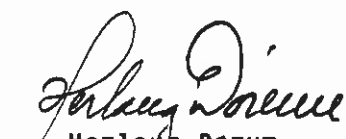
Målet med rapporten har vært å gi en oversikt over beiteomfang og de skader som eventuelt ble påført avlingene.

Det er videre gitt en oversikt over tiltak som har vært benyttet i andre land for å redusere konflikten mellom gåsebestand og jordbruk, og som kan være aktuelle å iverksette på Byneset hvis problemet øker.

Viltkonsulenten har vært ansvarlig for prosjektet. Finansieringen har hovedsakelig skjedd ved midler fra Viltfondet.

Fagkonsulent Øystein Lorentsen har innsamlet data og skrevet rapporten.

Trondheim, 10.9.1984

Herlaug Dørum
miljøvernleder

Arne Belsaas
viltkonsulent

INNHOOLD

	SIDE
1 INNLEDNING	1
2 OMRÅDEBESKRIVELSE	2
3 METODER	3
4 RESULTAT	4
4.1 Tidsrom for beitingen	4
4.2 Beiteadferd	5
4.3 Påviste skader	7
4.3.1 Beiteskader	7
4.3.2 Tråkkeskader	9
5 DISKUSJON	11
5.1 Positive effekter av gåsebeiting	11
5.2 Negative effekter av gåsebeiting	12
5.2.1 Tråkkeskader	12
5.2.2 Beiteskader	12
5.3 Gåsebeiting i andre områder	12
5.4 Bestands- og trekkregistreringer	13
5.5 Betydning av beiset/ubeiset såkorn	13
5.6 Utvikling av beitetradisjoner	14
6 TILTAK	15
6.1 Direkte tiltak	16
6.2 Indirekte tiltak	16
6.3 Hva vil vi med gåsebestanden?	17
7 KONKLUSJONER	19
8 LITTERATUR	20
9 VEDLEGG	21

1 **INNLEDNING**

De fleste gåsearter i Europa har økt i antall de siste 10-15 år (Ogilvie and Boyd 1976, Fog 1977, Owen 1977, Madsen 1980, Fog 1982, Thelander 1982). En bestandøkning har også skjedd for Svalbardpopulasjonen av kortnebbgås (Ekker 1981). På rasteplassene i Danmark har antallet økt fra 12.-15.000 i 1965 (Fog 1977) til rundt 25.000 på begynnelsen av 80-tallet (Fog 1982).

Bestandsoppgang kombinert med en stadig reduksjon av gjessenes naturlige beiteområder pga oppdyrking og industriutbygging, har medført økt omfang av gåsebeiting på åker og eng de senere år. Økt bestand og knapphet på naturlige beite- og rasteplasser er trolig den viktigste årsaken til at kortnebbgås under vårtrekket til hekkeplassene på Svalbard de siste to år har vært observert på nysådd åker på Byneset.

2 OMRÅDEBESKRIVELSE

Det aktuelle området, Bråleiret, ligger på Byneset ca. 20 km sørvest for Trondheim. Bråleiret er et åkerområde hovedsakelig isådd med bygg. Omlag 100 da, inkludert fem ulike eiendommer, var berørt av gåsebeiting i større eller mindre grad våren 1984.

Bråleiret er hovedsakelig flatt. Mot nord avgrenses området av riksvei 707, mot syd av sjøen, mot vest av Stordalsbekken som har kraftig kantvegetasjon. Mot øst strekker åkerlandskapet seg et par km uten noen klar avgrensing av det beitede området.

Omlag 1500 m øst for Bråleiret ligger Storøra, en gresskledd holme på ca. 40 mål, som inngår i Gaulosen naturreservat. På Storøra er det ferdselsforbud i april/mai, og området har en viktig funksjon som raste- og overnattingsområde for kortnebbgås i området.

Like ved naturreservatets nord- og østgrense er det i de senere år stasjonert et økende antall campingvogner i en tilnærmet permanent "ferielandsby". Den økte ferdselen dette medfører i området, kan ha negative følger for Storøras betydning som raste- og hekkeområde for enkelte sky fuglearter.

3 METODER

Bestandsregistreringer ble foretatt daglig i perioden kortnebbgjess oppholdt seg i området. Antall fugler ble telt både ved beiting på Bråleiret og på rasteplassen på Storøra.

Registrering av beitefrekvens og beitemønster ble foretatt regelmessig. På kart (1:1.500) ble det aktuelle åkerområdet inndelt i 100 m x 100 m ruter (Fig. 2). Med skravering ble det avmerket hvilke deler av åkeren som ble mest beitet. Spiring og gjenvækst i de skraverte rutene ble senere sammenlignet med ubeitede ruter for å finne eventuelle forskjeller i tilveksten. Åkeren ble videre undersøkt for en generell bedømming av tilstanden under og etter den perioden gåsa oppholdt seg i området.

Åkeren ble fotografert i ulike vekststadier fram til innhøsting for å kunne sammenligne veksten i forhold til det registrerte beitetrykket og med de ubeitede naboåkrene.

En vurdering av skadeomfanget ble også gjort av landbrukskontoret i Trondheim både like etter gåsa hadde forlatt området og i tiden like før innhøsting. Den første vurderingen (Vedlegg 1) ble foretatt etter henvendelse fra eier av den mest berørte eiendommen (219/3), den andre vurderingen etter henvendelse fra miljøvern avdelingen hos Fylkesmannen (Vedlegg 2).

4 RESULTAT

Skader på grunn av gåsebeiting kan skje på to måter:

- 1) Direkte skade ved fjerning av vekst på ulike utviklings-trinn.
- 2) Indirekte skade på grunn av tråkking som kan pakke sammen jordoverflaten og forsinke eller hindre naturlig vekst og rotutvikling.

En annen indirekte skade som kan nevnes er tilgrising av avling på grunn av ekskrementer. Dette problemet gjelder imidlertid bare ved beiting i tiden før innhøsting og angår derfor ikke de problemstillinger som er behandlet i denne rapporten.

4.1 Tidsrom for beitingen

Kortnebbgåsas beiting på nysådd åker på Byneset er et nytt fenomen i området og ble første gang observert ca. 15.5.1983 da en flokk på ca. 250 gjess ble sett på Bråleiret. Omlag 90 av gjessene holdt seg i området frem til 23.5. (D.O. Bollingmo pers. medd.) Det ble imidlertid ikke foretatt systematiske registreringer ved denne anledning. Beiteomfang og eventuelle skadevirkninger ble derfor ikke klarlagt.

I 1984 ble de første observasjonene av kortnebbgås gjort 6.5. da 100 til 200 gjess ble sett på trekk over Jakobsli ca. 5 km sør for Trondheim. De første flokkene som rastet på Storøra ble sett 9.5. da det ble telt ca. 120 gjess. De følgende dagene fram til kornet ble sådd på Bråleiret 12.5., ble gåse-flokker jevnlig observert på Storøra. Antall gjess økte jevnt fra ca. 120 den 9.5. til ca. 235 12.5.

En nærmere behandling av trekkregistreringen av kortnebbgås i Midt-Norge er under arbeid og vil bli presentert i en egen rapport.

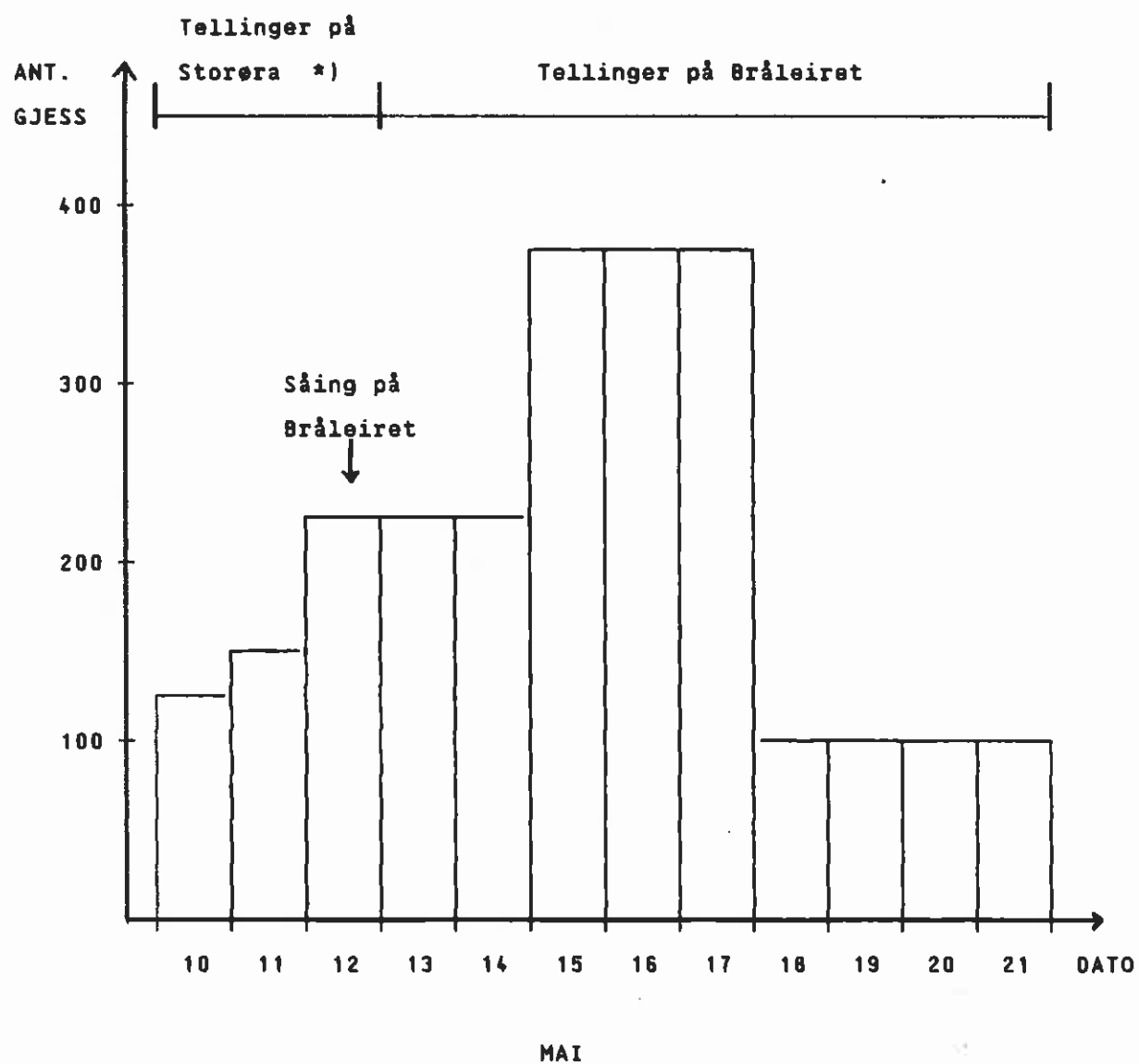
De første observasjonene av kortnebbgjess på Bråleiret ble gjort allerede dagen etter såing da ca. 150 gjess ble telt. I tiden som fulgte ble kortnebbgjess observert på Bråleiret hver dag fram til 21.5. da de siste fuglene forlot området. Antall observerte gjess økte fra ca. 230 13.5. til ca. 250 14.5. og til ca. 375 16.5. som også var det registrerte maksimumstall (Fig. 1). Hovedmengden av disse gjessene trakk nordover 18.5., men ca. 100 fugler ble sett i området frem til 21.5. som var den siste dagen beitende gjess ble observert på Bråleiret.

4.2 Beiteadferd

Hovedmønsteret for adferdsmønsteret i perioden var at kortnebbgjessene overnattet på Storøra og fløy til Bråleiret ved grålysning. Hvis fuglene ikke ble forstyrret eller jaget, beitet de mesteparten av tiden, bare avbrutt av enkelte hvilepauser midt på dagen hvor de la seg ned på åkeren (se Fruzinski 1977).

Registreringene den 16.5. fra kl. 10.00 til 15.00 kan tjene som eksempel på typisk adferd i forbindelse med beiting på Bråleiret. Ved registreringens start kl. 10.00 var det ca. 375 gjess på åkeren. En halv time senere ble flokken jaget vekk av grunn-eier, og samtlige fugler fløy til Storøra. Etter en time returnerte de første 40 gjessene. Fem minutter senere returnerte 30 gjess som ble fulgt av ytterligere 170 gjess like etter. De resterende 130 gjessene på Storøra returnerte i flokker på 10 til 30 individer med 5 til 15 minutters intervall, og drøye 2 timer etter bortjaging var samtlige fugler igjen på plass. Etter dette beitet gjessene uforstyrret frem til registreringen ble avsluttet ca. kl. 15.00.

Fig. 1. Antall kortnebbgjess på Storøra og Bråleiret
10. - 21. mai 1984.

*) Det ble ikke sett kortnebbgjess på Bråleiret før 13.5.

Ett kvarter etter at de siste fuglene returnerte fra Storøra, fløy 5-10 fugler tilbake til Storøra og ble senere fulgt av flere. I timene som fulgte var det et stadig trekk av småflokker fram og tilbake mellom Bråleiret og Storøra og mellom Bråleiret og sjøen. Her var det flere flokker som slo seg ned et par hundre meter fra land. Alle de observerte oppholdene på sjøen var av kort varighet, 5 til 10 minutter. Da registreringene ble avsluttet, beitet ca. 260 gjess på Bråleiret, 60 lå på sjøen like utenfor og 50 hadde fløyet til Storøra.

I hele perioden fra 13.-21.5. hvor kortnebbgjess beitet i området, fulgte den et adferdsmønster tilnærmet det som er beskrevet her, med en stadig skifting mellom Bråleiret, Storøra og sjøen. Dette gjaldt også de dagene gjessene var uforstyrret.

4.3 Påviste skader

Vurdering av beiteskadenes omfang ble utført både i den perioden kortnebbgjess oppholdt seg i området, i tiden åkeren spirte, dvs. ca. 14 dager etter at gjessene forlot området, og like før innhøsting.

4.3.1 Beiteskader

Omlag 100 da av Bråleiret ble berørt av beiting i større eller mindre grad, hvorav 35 da, hovedsakelig innenfor én eiendom (219/3), ble klart preferert under beitingen (Fig. 2).

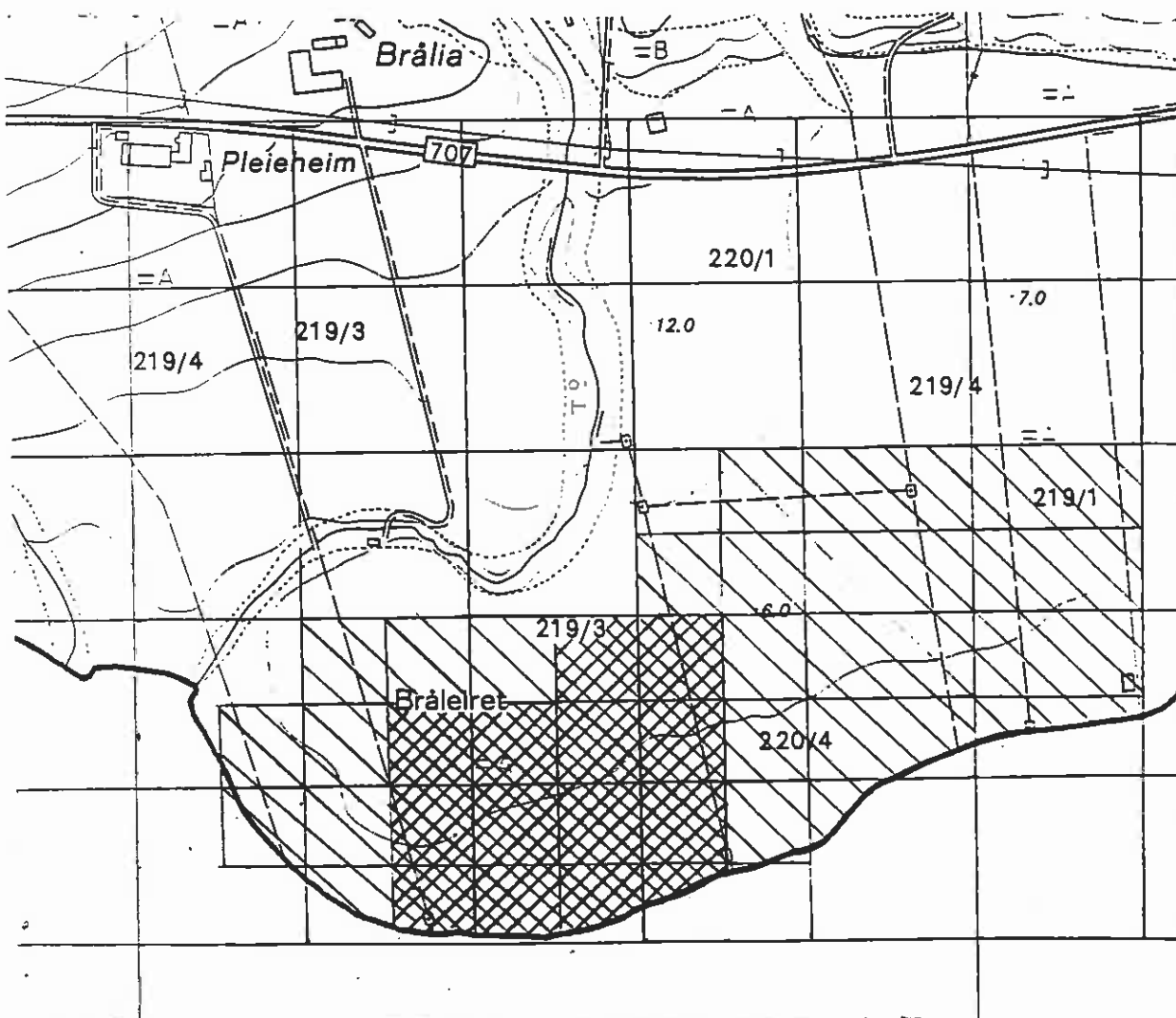
Ved taksering av åkeren før spiring var det svært vanskelig å vurdere skadeomfanget. Dette særlig fordi de 35 da som ble preferert under beiting, var karakterisert av svært grunn såing og store mengder spillkorn som lå oppå åkeren. Begge deler skyldtes feil ved såingen (se vedlegg 1). Videre ble det påvist mye ugras, særlig hestehov, åkertistel og åkerdyll på deler av dette arealet.

Fig. 2. Kortnebbgåsbeiting på Bråleiret, Trondheim kommune, 13. - 21. mai 1984.

Skraveringen er uttrykk for beitetrykket. Beiting forekom også sporadisk utenfor de skraverte rutene.

Store ruter representerer 10 mål, små ruter 2.5 mål.

- a) Arealer som ble prioritert og som ble beitet hver dag.
- b) Arealer som ble beitet regelmessig, men ikke daglig.

At åkeren stedvis var mye beitet, kunne påvises ved de relativt store mengder ekskrementer som lå på åkeren og som inneholdt rester av såkorn. De "gulpebollene" det refereres til i brevet fra landbrukskontoret (vedlegg 1), stammer fra gråmåse og svartbak. Kortnebbgjess etterlater seg ikke slike gulpeboller.

På de tilstøtende naboeiendommene hvor beitende kortnebbgjess bare unntaksvis ble registrert, var det sådd med beiset korn, mens eiendom 219/3 var sådd med ubeiset korn (Gunilla, 2-rads bygg). Dette forholdet kan være en medvirkende årsak til det ulike beitetrykket.

Ved skadetakseringer ca. 14 dager etter spiring ble det påvist noe ujevn spiring på eiendom 219/3. I hvilken grad dette var forårsaket av gjessenes beiting på såkorn, eller av de såfeil som er nevnt foran, var vanskelig å vurdere. For enkelte deler av åkeren var det klart at såfeil og mye ugress var de viktigste årsakene. Dette var spesielt tydelig når manglende spiring fremsto som skarpt avgrensede felter i åkeren. For andre deler av åkeren var trolig tørke en medvirkende årsak til dårlig spiring og vekst (se pkt. 4.3.2). Det var imidlertid klart at noe av den ujevne spiringen kunne tilskrives gåsebeiting.

I tiden like før innhøsting fremsto store mengder ugras (tistel og dyll) svært tydelig og representerte et langt alvorligere problem for avlingen enn det gåsebeitingen i mai gjorde.

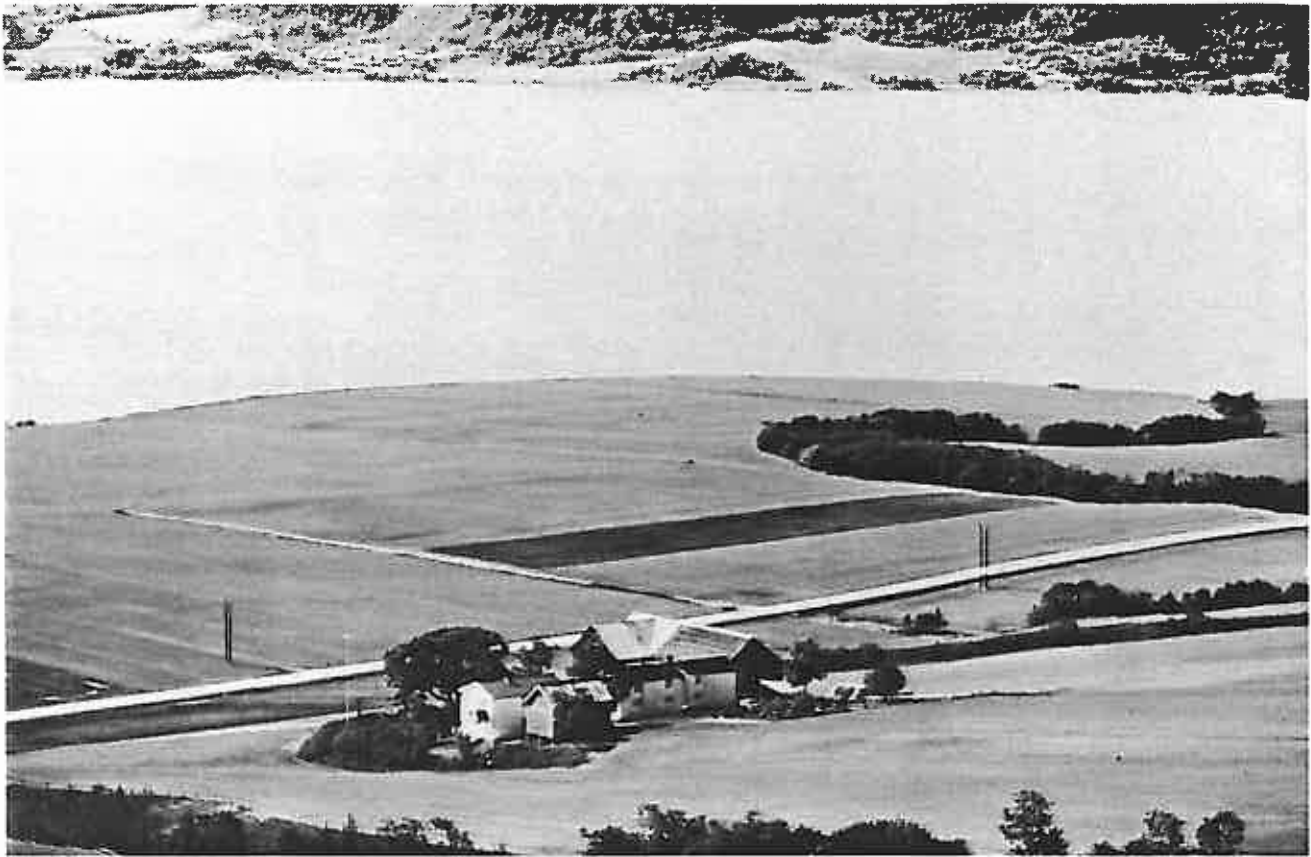
4.3.2 Tråkkeskader

Det ble registrert mindre sammenpakking av jordoverflata pga gåsetrakk enn det man kunne forvente, antall fugler og beitedager tatt i betraktning. De tråkkeskader som ble registrert var av så begrenset omfang at spiringen og spirenes rotutvikling bare i liten grad ble hindret.

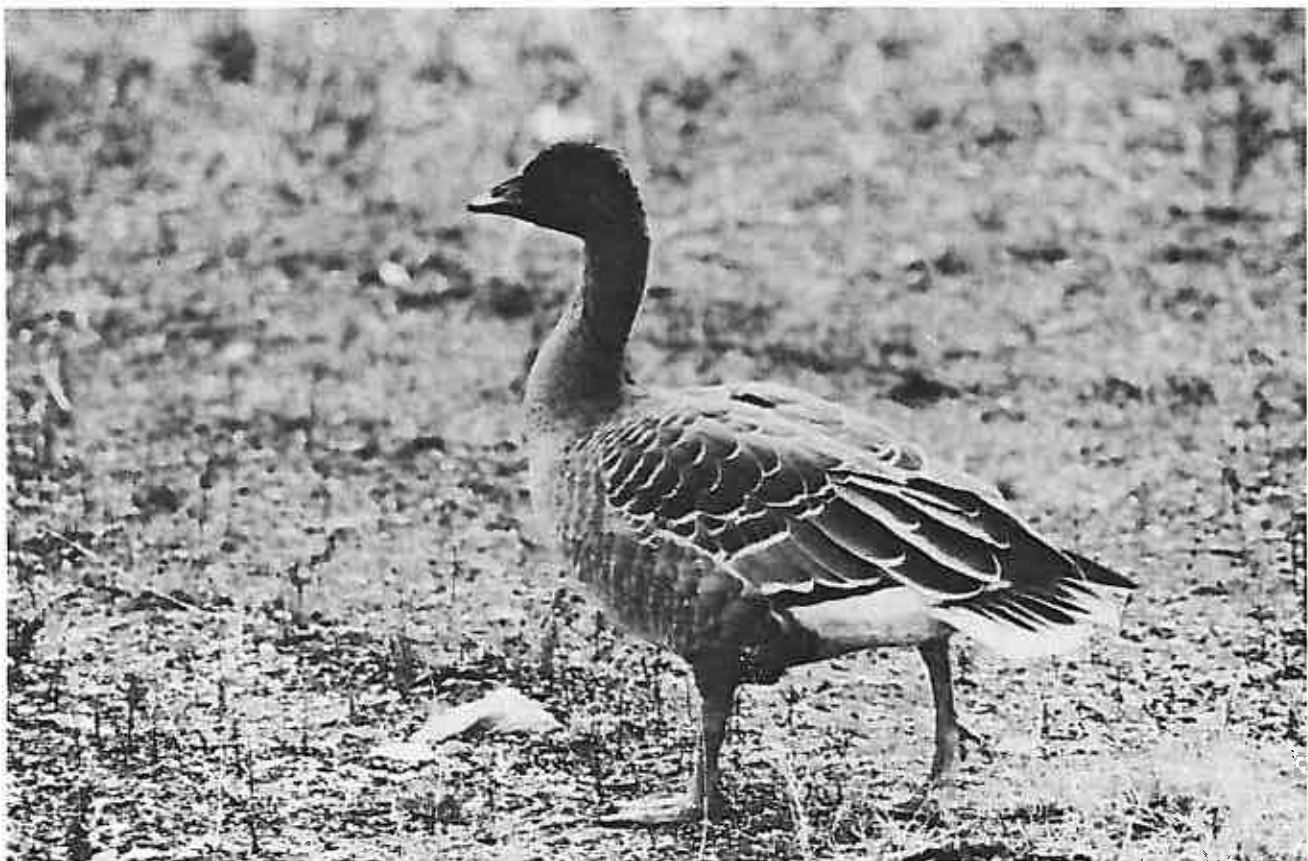
De relativt små tråkkeskadene skyldtes hovedsakelig det varme og tørre været som preget perioden i mai. Forhold med mye

nedbør ville trolig ha ført til relativt alvorlige tråkkeskader fordi jordstrukturen i området som består av leire, da lett ville ha pakket seg og blitt hard. Kortnebbgåsa trekker imidlertid bare i høytrykksperioder. Tråkkeskader vil derfor generelt ha liten relevans i forbindelse med kortnebbgjess.

Den pakkingen av jord som er nevnt i Landbrukskontorets brev (vedlegg 1) var begrenset til et lite område ved grensen mellom eiendom 219/3 og 219/4, hvor det var spesielt mye spillkorn samtidig som det hadde vært mye transport av maskinelt utstyr før og under såing.

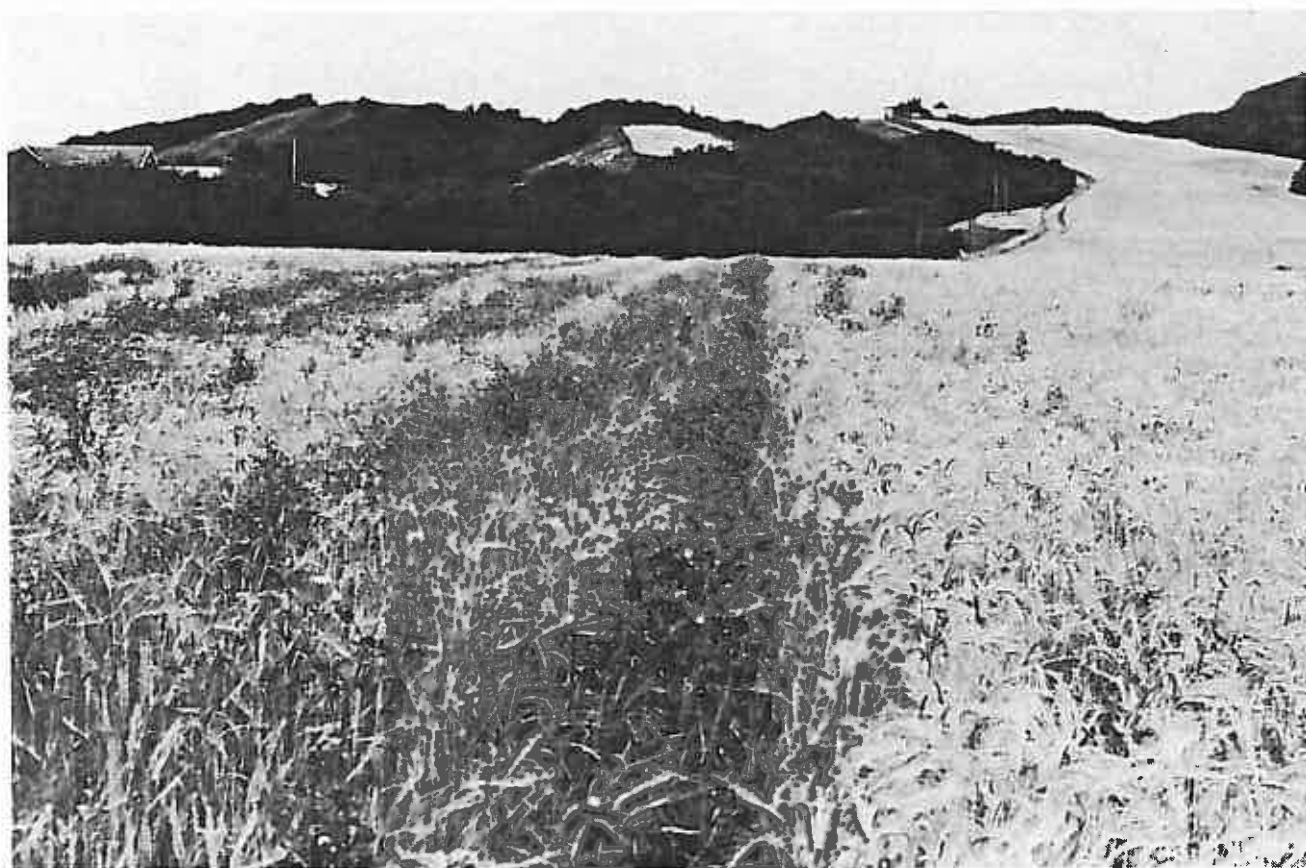
Oversikt over Bråleiret sett fra nordøst. Bildet er tatt den 29/5-84.

Kortnebbgås fotografert ved Trondheim.

Manglende spiring på grunn av såfeil på den eiendommen som var mest berørt av gåsebeiting. Bildet er tatt 29/5-84.

Store mengder ugras på samme eiendom den 30/8-84. Grensen til naboeiendommen trer klart fram midt på bildet.

5 DISKUSJON

Beiteskader på dyrket mark forvoldt av gås er et gammelt problem, noe som bl.a. navnet på kortnebbgås's nære slektning, sædgås, antyder.

De siste 10-15 år har det som nevnt foran vært en jevn bestandsoppgang for de fleste gåsearter i Europa. Dette sammen med en stadig økende oppdyrking og utbygging av gjessenes naturlige beiteområder, har medført en økende grad av beiting på dyrket mark. En tredje faktor som kan forklare økningen er adferdsforandringer hos gåsepopulasjoner og som medfører at gjess i dag beiter i andre områder enn tidligere (Wright and Isaacson 1978, Jönsson 1982). Dette kan bl.a. skyldes forandringer i diett (Wright and Isaacson 1978), men også forandringer i jordbruket hvor nye avlingssorter og metoder er tatt i bruk. Det er videre klart at problemet med gåsebeiting på dyrket mark er en dynamisk prosess og må behandles deretter. Gamle undersøkelser om skadeproblemet må derfor brukes med forsiktighet, idet problemene kan være andre i dag.

5.1 Positive effekter av gåsebeiting

Et viktig poeng i diskusjonen om gåsebeiting er at flere undersøkelser har vist at gjess ofte har positive effekter for enkelte avlingstyper. Dette gjelder bl.a. for vinterhveten som beites om våren. Den positive effekten består i at beitingen medfører at spiren får flere skudd og "busker" seg (Kear 1970). Andre positive effekter er at gjess fjerner ugras, f.eks. fra potet- og rotåker. Videre spiser gjess avlingsrester etter innhøsting og fjerner dermed potensielle smittekilder for plantesykdommer.

5.2 Negative effekter av gåsebeiting

5.2.1 Tråkkeskader

Skader på åker på grunn av tråkking varierer mye og er svært avhengig av nedbørsmengde i beiteperioden. Ved fuktige værforhold kan tråkking, særlig på leirjord, utgjøre et vesentlig problem på nysådd åker og redusere spiringsgraden. Men som nevnt foran har dette liten relevans for kortnebbgås som bare trekker i høytrykksperioder. Et unntak kan være når enkelte flokker slår seg i ro i flere dager slik det skjedde på Bråleiret.

5.2.2 Beiteskader

Det hersker stor uenighet om i hvilken grad beiting på nysådd åker reduserer avlingen. Det er mange feilkilder ved skadetakseringer. Momenter som såkornets spireevne, gjødsling, tørkeskader, ugras, samt beiting av andre fuglearter, er alle faktorer som vil påvirke avlingen. For det berørte området på Bråleiret var det mange av de nevnte faktorene som virket negativt inn på avlingen. Som nevnt var spesielt ugraset et stort problem. Kortnebbgjessenes negative effekt for avlingen på Bråleiret må derfor vurderes som marginal, særlig tatt i betraktning at mengden såkorn vanligvis ligger 2-3 kg/da over det som er nødvendig for optimal avling. Mye av det som ble spist av gjess på Bråleiret var nettopp spillkorn.

5.3 Gåsebeiting i andre områder

På Byneset er beiting på nysådd åker et nytt fenomen som bare har vært observert de siste to årene (1983 og 1984). I Danmark er imidlertid problemet godt kjent (Fog 1977, Fruzsinski 1977). Fra omkring 1. april ankommer kortnebbgjess til områdene ved Vest-Stadil Fjord i Danmark fra Nederland og Tyskland på vartrekket mot Svalbard. Det meste av Svalbards kortnebbgås-

bestand holder seg i dette området og bygger opp fettreserver før trekket videre nordover starter i midten av mai.

Beiting på eng om våren er mer vanlig og store mengder kortnebbgjess beiter regelmessig på innmark, bl.a. på Grunnfær i Lofoten (Koren 1975, 1976) og på Andøya (Rikardsen 1982) under trekket mot Svalbard. Skadevirkningen av gjessenes vårbeiting på eng er omdiskutert. I Danmark ble det i noen år gjort forsøk hvor man gjerdet inn arealer og hindret gåsebeiting. Ved innhøsting sammenlignet man avlingene her med de beitede arealene utenfor. Forskjellen var så minimal at bøndernes klager over gåsebeitingen stilnet (Fog 1982).

5.4 Bestands- og trekkregistreringer

Det økte antall registreringer av kortnebbgjess på trekk over sentrale deler av Trøndelag i de senere år (Frøngen 1977, Ekker 1981, Lorentsen in prep) er trolig en bekreftelse på den bestandøkningen som er registrert ved tellinger i Danmark og sannsynliggjør at dette er den viktigste årsaken til gjessenes beiting på Bråleiret de siste to årene.

Problemer med kortnebbgjess på Byneset er bare registrert på vårtrekket. Høsttrekket ser ut til å være mindre konsentrert både i tid og sted og med mange mindre flokker. Hovedmengden ser ut til å passere Trøndelag i september/oktober (Lorentsen in prep), dvs. etter at det meste av innhøstingen er gjort slik at beiteskader vanskelig kan skje.

5.5 Betydning av beiset/ubeiset såkorn

En faktor som kan ha hatt betydning for gjessenes valg av beiteområde på Bråleiret, er at den mest berørte eiendommen, 219/3, var sådd med ubeiset korn, mens naboeiendommene var sådd med beiset korn. Betydningen av dette er usikker, men det er ikke usannsynlig at en eventuell usmak av beiset korn kan ha påvirket gjessenes valg av beiteområde.

5.6 Utvikling av beitetradisjoner

Det er flere faktorer som tyder på at det er de samme fuglene som beitet på Bråleiret våren -84 som i -83. For det første skjedde beitingen på nøyaktig samme sted begge år. Vi vet fra tidligere at gås som får være i fred i et område, gjerne vender tilbake. Etterhvert kan det etableres en tradisjon mht. beiteområder som overføres fra generasjon til generasjon via preging og læring. For det andre var det omtrent samme antall fugler som beitet i området begge år. For det tredje var adferden med beiting på Bråleiret og overnatting på Storøra den samme. Tidsrommet beitingen pågikk i området fra tiden like etter såing i midten av mai og 8-9 dager framover, sammenfalt også godt begge år. Siden hovedmengden av kortnebbgjess trolig trekker over Trondheimsområdet uten mellomlanding, er de nevnte momentene klare indikasjoner på at en del av fuglene beitet på Bråleiret både i -83 og -84.

Sett på bakgrunn av det som er nevnt over, er det mye som tyder på at de fuglene som har oppholdt seg på Bråleiret, kan være en "utbryter-populasjon" som har funnet det mer fordelaktig å legge opp fettreserver her enn på de tradisjonelle beitelokalitetene i Danmark, hvor matressursene kan ha blitt begrenset etterhvert som kortnebbgås-populasjonen har økt.

På Bråleiret har kortnebbgåsene hatt gode næringsforhold og tilstrekkelig ro til å nyttiggjøre seg matforekomstene. Det kan derfor tenkes at denne "utbryter-populasjonen" er i ferd med å etablere en ny tradisjon med beiting her fremfor lokalitetene i Danmark. Ut fra dette kan det antas at gåseproblemet vil gjenta seg i årene som kommer, og at omfanget av beitingen kan øke. Siden beitetradisjonen på Bråleiret nå kan være etablert, vil en bedring av de såfeil som var gjort på eiendom 219/3, alene ikke hindre beiting i området de nærmeste år. Det er derimot sannsynlig at kortnebbgjessene da også kan ta i bruk naboeiendommene som til nå har vært lite beitet, slik at problemet kan øke i omfang.

6 TILTAK

For å kunne sette inn effektive tiltak mot gåsebeiting på Bråleiret kan det være nyttig å summere de viktigste faktorer som har gjort dette området attraktivt for gjess.

1. Bråleiret ligger godt skjermet mot ferdsel, og er flatt slik at gjessene har god oversikt under beiting. Dette er momenter av stor betydning for en så sky art som kortnebbgås.
2. Det er kort avstand til Storøra som er en svært gunstig raste- og overnattingslokalitet. Området er i dag fredet med ferdselsforbud i den aktuelle perioden.
3. Bråleiret ligger like ved sjøen hvor fuglene kan raste eller trekke seg tilbake til ved forstyrrelser.
4. Den mest berørte eiendommen (219/3) har vært karakterisert ved mye spillkorn og derfor budt på svært gode næringsforhold for gjess. Denne delen av Bråleiret har også den gunstigste geografiske beliggenheten for gjess (se fig. 2).
5. Kornet ble på eiendom 219/3 sådd svært grunt og var derfor lett tilgjengelig for gjessene.
6. Sårkornet har vært ubeiset på eiendom 219/3 i motsetning til de uberørte naboieiendommene hvor kornet var beiset.

De naturlige forutsetninger i pkt. 1-3 er gitt og medfører at området alltid vil være et attraktivt område for gjess. Momentene i pkt. 4 og 5 er enkle å rette opp for grunneieren, og dermed redusere områdets verdi som gåsebeite. Betydningen av punkt 6 er usikker, men såing med beiset korn kan kanskje redusere beiteproblemet for eiendom 219/3. Fra et viltmessig

hensyn er imidlertid beiset korn meget betenkelig da det er lite kunnskap om eventuelle skadevirkninger både på lang og kort sikt.

6.1 Direkte tiltak

- a) Bortjaging ved å gå inn i området vil ha begrenset effekt fordi gjessene vanligvis raskt vil vende tilbake når forstyrrelsen er borte.
- b) Skremmeskudd med gevær eller gasskanoner vil på tross av relativt rask tilvenning hos gjess (Fog 1982), kunne være effektivt i den begrensede perioden kortnebbgjessene oppholder seg på Bråleiret.
- c) Fugleskremsel vil ha liten effekt uten i kombinasjon med f.eks. gasskanon.
- d) Skyting av enkeltdyr. Skyting av enkelte fugler vil ha god virkning og holde gjess borte fra åkeren i lengre perioder. Tildeling av fellingstillatelse for skadedyr har også vist seg å ha en viktig psykologisk virkning ovenfor grunneierne da disse ofte tolererer større beiteskade etter innvilget fellingstillatelse (Fog 1982). Fellingstillatelse på gås under vårtrekk er imidlertid lite aktuelt.

6.2 Indirekte tiltak

- a) Inngjerding av arealer vil kunne hindre beiting fordi gjessene krever visse minsteareal på de åpne flatene for å lande. En slik inngjerding vil imidlertid være relativt arbeidskrevende og dyrt samtidig som innhøstingen blir vanskeligere.
- b) Oppsetting av snorer i 20-30 cm høyde med 40-50 m mellom hver snor kan også hindre at gjessene slår seg ned på åkeren. Effekten kan økes ved å utstyre snorene med farge-sløyfer, sølvpapir etc.

- c) Dypere såing. Såingen kan skje så dypt at gjessene ikke får tak i kornet. Dette kan imidlertid ha negativ effekt på spiring og veksttid.
- d) Reduksjon av spillkornmengde vil redusere området's beiteverdi både for gjess og andre fugler.
- e) Senere såing. Såing etter at kortnebbgåstrekket er ferdig (ca. 20.5.) vil eliminere beiteproblemet. Med de kornsorter som er tilgjengelige og den lange vekstsesongen på Byneset, er dette det mest aktuelle tiltaket på Bråleiret.
- f) Omlegging av driften til avlinger som er mindre utsatt for gåsebeiting kan være aktuelt. Med de store ugrasproblemene på deler av Bråleiret, burde en omlegging av driften i noen år ha positiv effekt på framtidige kornavlinger, samtidig som gjessenes beitetradisjon kan bli brutt.
- g) Utlegging av arealer til gåsebeite. I Danmark og Nederland er store arealer eng kjøpt opp, bl.a. av myndighetene, og lagt ut som beiteområder for gjess. I tillegg blir det også lagt ut korn som før på disse områdene.
- h) Erstatninger kan være aktuelt hvis store avlingsskader kan dokumenteres. En slik praksis er imidlertid lite gunstig fordi dette ikke angriper årsaksforholdene.

6.3 Hva vil vi med gåsebestanden?

En økende konflikt mellom jordbruk og gåsebestand fører naturlig fram til dette spørsmålet. Det er derfor nødvendig med en klar målsetting før eventuelle tiltak blir iverksatt.

En målsetting kan være å ha så liten gåsebestand at skadene holdes på et minimum. En annen målsetting kan være å ha en stor og levekraftig bestand som tåler vanlig høstjakt. Vil vi ha en stor gåsebestand, må det også godtas at gåsa trenger beiteområder og at skader på dyrket mark kan forekomme.

For å behandle en eventuell framtidig konflikt mellom gåsebestand og jordbruk best mulig, er det nødvendig med økt kunnskap om beiteomfang og de skader dette medfører. Tatt i betraktning mulighetene for økte konflikter på Bråleiret i nær framtid, er det ønskelig at nye undersøkelser kommer i gang så snart som mulig.

Byneset og Gaulosenområdet med Storøra ligger vel til rette for forsøk og tiltak som kan belyse problemet. Dette kan skje som en oppfølging og videreutvikling av de registreringer som ble gjort i 1984, og som er behandlet i denne rapporten. Et aktuelt forsøk i denne sammenheng vil være å gjerde inn deler av Bråleiret for å hindre beiting, slik at eventuelle forskjeller i avling kan bli målt.

7 KONKLUSJONER

- Ifølge "Lov om viltet" § 1, er vern av viltet og dets leveområder overordnede mål for å bevare artsrikdom og produksjon. På grunnlag av de registreringer som ble gjort på Bråleiret i 1984, kan det fastslås at kortnebbgjessenes beiting i tiden 13.5.-21.5.1984 ikke har medført påviselige skader på avlingen. Fra viltforvaltningens side er det for tiden derfor ikke aktuelt med tiltak for å begrense kortnebbgjessenes bruk av området.
- Storøra er vernet som naturreservat i medhold av Naturvernloven. Storøra er med sin gunstige beliggenhet og ferdselsforbud i tiden 1.4.-1.7. trolig den viktigste rastelokaliteten i fylket for kortnebbgjess på vårtrekk. I tilknytning til dette er det med bekymring man kan registrere en begynnende etablering av en "campingvognlandsby" like ved naturreservatets nord- og østgrense, noe som kan redusere Storøras verdi som rasteplass.
- På bakgrunn av bestandsutviklingen hos kortnebbgjess, beitemulighetene på Bråleiret, etablering av beitetradisjon, samt den positive effekten av Storøra, er det grunn til å forvente at beiteomfanget i området kan øke i årene som kommer.
- For å kunne imøtekomme eventuelle reelle konflikter mellom vilt- og jordbruksinteresser i framtida, bør kortnebbgjessenes bruk av området følges i de nærmeste år.

8 LITTERATUR

- Ekker, Aa. T. 1981. Svalbard-bestanden av kortnebbgås.
En artikkel om trekk, overvintring, hekkebiologi, bestands-
størrelse og forvaltningsproblemer. Vår Fuglefauna
2 : 104-108
- Frøngen, O. 1977. Trekkende gjess over sentrale deler av
Trøndelag i mai. Trøndersk Natur 1 : 9-13
- Fog, J. 1982. Markskader forvoldt af gæs i Danmark.
Vår Fågelv. Suppl. 9 : 79-82
- Fog, M. 1977. Den kortnebbede gås ved Vest-Stadil Fjord.
Feltornithologen 19 : 155-157
- Fog, M. 1982. Internationale erfaringer med hensyn til
gåseskader og forebyggelse deraf. Vår Fågelv. Suppl.
9 : 63-70
- Fruzinski, B. 1977. Feeding Habits of Sink-footed Geese
(Anser brachyrhyncus) in Denmark during the Spring Passage
in April 1975. Danish Review of Game Biology Vol 10 no. 6.
- Jönsson, B. 1982. Gåsskader inom lantbruket i Skåne.
Vår Fågelv. Suppl. 9 : 71-74
- Kear, S. 1970. The Experimental Assessment of Goose Damage to
Agricultural Crops. Biol. Cons. Vol. 2 no. 3 : 206-212
- Koren, C.W.R. 1975. Kortnebbgås (Anser f. brachyrhyncus) på
Grunnfør i Lofoten 1975. Stensil 22 s.
- Koren, C.W.R. 1976. Notat om Kortnebbgås og Grågås på
Grunnfør og Hadselsand i 1976. Stensil 3 s.
- Madsen, J. 1980. Forekomst, habitatvalg og overnatting hos
kortnebbgås (Anser Brachyrhyncus) på Tipperne 1972-1978.
Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 74 : 45-58
- Ogilvie, M.A. and H. Boyd. 1976. The numbers of Pink-footed
and Greylag Geese wintering in Britain : observations
1969-1975 and predictions 1976-1980. Wildfowl 27 : 63-75
- Owen, M. 1977. The role of wildfowl refuges on agricultural
land in lessening the conflict between farmers and geese in
Britain. Biol. Cons. 11 : 209-222
- Rikardsen, F. 1982. Trekkstudier av kortnebbgås på Andøya,
Nordland. Vår Fuglefauna 3 : 163-167
- Thelander, B. 1982. Gåsjakten i Sverige: Historik, nuvarande
förhållanden, jaktmetoder, omfattning och avsjutning.
Vår Fågelv. Suppl. 9 : 85-92
- Whright, E.N. and A.S. Isaacson. 1978. Goose damage to agri-
cultural crops in England. Ann. Appl. Biol. 88 No. 2 :
334-338

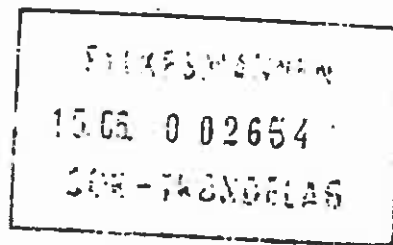
9 VEDLEGG

1 : Skadevurdering fra Landbrukskontoret.

2 : Skadevurdering fra Landbrukskontoret.

Fylkesmannens kontor
v/ Øystein Lorentsen
Fylkeshusets postuttak

7000 TRONDHEIM

DERES REF.

VÅR REF. JS/LA

TRONDHEIM 13.06.84

VURDERING AV SKADE SOM SKYLDES BEITING AV KORTNEBBGÅS PÅ
EIENDOMMEN BRÅLIA GNR 219/3, EIER ODD BRÅ

Etter forespørsel fra Odd Brå ble det av undertegnede fore-
tatt en synfaring torsdag 7.6.84 for eventuelt skades-
erstatning som skyldes beite av kortnebbgås.

Åkeren ble sådd 12. mai og 13. mai var gåsa på plass og
beitet frem til 18.-19. mai.

Det er svært vanskelig å vurdere de skadene gåsa har påført
åkeren da det er klare såfeil både ved bruk av radgjødsler
og såmaskin. I tillegg er kornet som er utsådd meget grundt,
enten det skyldes dårlig jordarbeiding eller feil innstilling
av såmaskin. Odd Brå er den eneste av brukerne i området som
har brukt ubeiset korn, men ved undersøkelse av gulpeboller
ble det konstatert både beiset og ubeiset korn.
Til tross for meget ujevn åker kan en med sikkerhet si at gåsa
har beitet mere på Odd Brå's eiendom enn på naboenes. Det
tror jeg skyldes at kornet har vært lettere tilgjengelig,
d.v.s. at kornet ikke har kommet i jord eller at det lå
helt i jordskorpa.

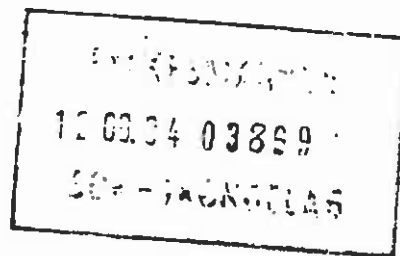
Ved undersøkelse av åkeren på naboeiendommen var det svært
vanskelig å påvise skader som skyldtes beiting av kortnebb-
gås.

Konklusjonen er at kortnebbgås har spist en del korn og
dermed redusert antall spirer. Den har samtidig pakket
åkeren slik at overflaten er meget hard. Årsaken til at
nettopp Odd Brå's åker er så sterkt berørt er etter min
mening at såkornet er sådd altfor grundt og muligens bruk av
ubeiset såkorn.

Den beste måten å forebygge skade av kortnebbgås er oppfølging
av de nevnte årsaker. Hvis gåsa er sterkt bundet til be-
stemte områder, kan utsatt såing tiltrekket er over være aktu-
elt.

Jørgen Sørli
Jørgen Sørli

Kopi sendt Odd Brå

Fylkesmannens kontor
v/ Øystein Lorentsen
Fylkeshusets postuttak

7000 TRONDHEIM

DERES REF.

VÅR REF.

HN/LA

TRONDHEIM 07.09.84

VURDERING AV SKADE SOM SKYLDES BEITING AV KORTNEBBGÅS PÅ
EIENDOMMEN BRÅLIA, GNR. 219/3, EIER ODD BRÅ

Den 30.08.84 var Olav Benberg, Øystein Lorentsen og under-
tegnede på befaring i kornåkeren for å se på skadene som
er oppstått på grunn av at kortnebbgåsa beitet i åkeren
mellom 12.-19. mai.

Da jeg ikke var med på befaringen den 07.06.84, må jeg
holde med til hva Lorentsen sa om hvor gåsa beitet mest.
De stedene som ble utpekt var der åkeren sto finest.

Åkeren var meget ujevn og spesielt kantene var dårlige.
Det var et markert skille mellom denne åkeren og åkeren til
naboene. Åkeren var mye tynnere og kortere og det var mye
tistel og dylle i den.

Konklusjonen er at det var gjort for dårlig jordarbeiding
og at en ikke kan se at kortnebbgåsas besøk i åkeren har
hatt noen innvirkning på åkerens tilstand.

H. Nilsen
H. Nilsen

Kopi sendt Odd Brå.

RAPPORTER UTGITT AV FYLKESMANNENS MILJØVERNADDELING

1983. ORNITOLOGISKE UNDERSØKELSER ANGÅENDE PRØVE VINDKRAFT-
AGREGAT PÅ VEST-FRØYA.
FORPROSJEKT HØSTEN 1983. 29 S.
1983. SELSKADEREGISTRERINGER.
EN UNDERSØKELSE AV SKADER PÅ LAKS OG KILENØTER FORÅRSAKET
AV SEL. 16 S.
1983. NATURVERNOMRÅDER I SØR-TRØNDELAG FYLKE.
REVIDERT UTGAVE 1984-1985. 149 S.
1984. HANDLINGSPROGRAM FOR FRILUFTSLIV I SØR-TRØNDELAG FYLKE.
1984-1989. 70 S.
1984. RAPPORT VAR 1/84
VASSDRAGSOVERVÅKING 1982/83. 23 S.
1984. RAPPORT VAR 2/84
FORURENSNING AV VASSDRAG FRA SILOER OG GJØDSELLAGER 1983.
19 S.
1984. RAPPORT 1-1984
REGISTRERINGER AV BEITESKADER FORÅRSAKET AV KORTNEBBGÅS PÅ
BYNEST. TRONDHEIM KOMMUNE. VÅREN 1984. 21 S.